

Zelei Miklós

Búcsú

„A gyermekek megszülettek és azokat egyszerűen megfojtották. Az anyakönyvben lapozgatva sok fulladás okozta gyermekhalált találunk. A nagy dunyhát rátették a csecsemőre és alatta az megfulladt.”

*Elsüllyedt falu a Dunántúlon – Kemse község élete
Elek Péter, Gunda Béla...*

Budapest, 1936

Hová lett a mókamester a falusi kocsmából?

Hová lett a falusi kocsmá?

Mert ez itt ivó.

Lakóház volt nem is olyan rég, amelyben parasztcsaládok nemzedékei gyűrűköttek szántáshoz, vetéshez, készülődtek az aratásra. Éltek benne és kihaltak belőle – kellett az áttörés. Ami az utcafront felé történt meg, könnyűfém keretes ajtóval, nullától huszonnégyig tárva-nyitva.

Egy-egy zsugorodó, kis munkanélküli faluban olykor annyi ivóhely van, mint egy üdülőhelyen. Ezek az ivóhelyek már nem közösségi helyszínek, hanem az alkoholizmus terepei, az elhülyülés intézményei. A fekete alkalmi keresmények, a segélyek visszagyűjtésének alközpontjai.

Belefáradt munkanélküliek üldögélnek az egységben, nézik poharukban a jövőt. Egy házaspár veszekszik az utolsó üveg sörön, amelyre zsebeikből az aprót még össze tudták kaparni. Amikor egy ilyen helyen is rossz kedvük van az embeereknek, már megette a fene.

Házórzó helyett segélyhívó készülék ügyel a gazdára: falu – segélyezési színhely, egyéni nyomorgók igazgatási gyűjtőhelye infúzióra kötve?

A parkolóban kis álmok nagy részletei.

Meg a semmink sincs, de az mind a sajátunk büszke öncsalása a járgány hátsó ablakába tett táblán: „A kocsi öreg, de ki van fizetve!”

Hogyan változott itt az elmúlt hatvan évben a közös tevékenység?

Szemben három nagy barna keményfa ajtó: Vörös Október filmszínház. Fáraó diszkó van most kiírva rá. Ötven éve épült, a temető egyik sarkának a helyére. Az alapokból kiásott földrakások tetején kidobált csontok, koponyák fehérlettek. Az ükunokák számára szombatonként kicsapódik a három vastag ajtó: van-e mit felejtetni még?

Most hétköznap van. Könyöklős, sima délután. Bámulok az ivó ajtaján kifelé, előttem ez a papír az asztalon, s éppen a kérdést írom rá, hogy ma kinek a vadászterülete a település. Valaha a párttitkáré, a tanácselnöké volt. Tyúklétrányi

odaföntben a vezetők, s amint a tyúklétra fokain hitték: lent valahol a lakosság, amellyel kapcsolatot kell fejleszteni.

Szegény vezetők.

Milyen kicsiben játszottak!

Három kiló hús a földolgozóból az aktatáskába a hétvégi ebédhez. Ajándék kolbász karácsonyra. Ingyenmulatás a kiválókátéesz vacsorán a téeszklubhelyiségben. Autó a megyéhez oda-vissza a dígesztor mellett elsuhan.

Álmukban sem gondolták, hogy egymilliárdot el lehet lopni!

Még ez is az alkalmatlanságuk bizonyítéka?

Az országgyűlési képviselő akkoriban nem sokat számított. Ma annál inkább. Hogyan oszlik meg a szegénység nagy vagyona fölött az uralom? Ki uralja a pénzeket? Ki osztja el? Kinek kell visszaadni? Ki irányítja a hallgatást?

Mi az állam a szemükben?

Bohóckodás a képernyőn?

Az egykori állampárt emberei milyen pártokban fordultak meg 1990 után? Hol tartanak ma? És a többiek? Milyen pártok irányítják a falut? Mit gondolnak róluk az emberek? Milyen politikai, személyes kapcsolatok, barátságok, érdekszövetségek, ellentétek, ellenségeskedések, feszültségek jellemzik a köz létét?

És az önkormányzat már a jövőben él? A tíz, tizenöt, húsz év múlva születők pénzét költi? Vagy van költségvetése még?

Ki tartja markában és milyen jogi keretek között a földeket? Miféle új uradalmak születtek? Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 600/1945. M. E. számú, a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló rendeletét, a földosztást követően hány család művelt földet? Hány család művel ma? Van-e még – korszerűsíthető – szakértelem? Vannak-e munkaeszközök? Van-e állattartás? Ló? Tehén? Az udvaron csibe?

Családi földtörténetek!

Mikor mennyi földje volt a családnak, s ennek a földnek hogyan alakult a sorsa? Milyen tulajdonosi változások mentek végbe? Ki tulajdonol ma? Az eredeti tulajdonos családja művel-e földet ma is? Hatvan hektár alatt magángazdaságot működtetni nem lehet, és ezt 1990–1994 között is pontosan lehetett tudni; a hat-hét hektárok kiosztásával a legújabb tulajdonosváltást készítették elő?

Milyenek a jövedelmi viszonyok? Miből élnek? Van-e még tartalék? Vagyon! Milyen adósságok terhe növekszik? Jelzálog? Hitel? Családtagnak tartoznak, barátoknak, kocsmának, boltoknak, banknak, uzsorásnak? Mit vásárolnak és hol? Milyen kereskedelmi egységek, hálózatok működnek? Van-e jó vizük? Hogyan és miben jelenik meg az összefogás? Sikerülnek közös akciók közös célokért?

Mit lehet helyben elintézni? Milyen közintézmények, iskolák, szervezetek, körök léteztek? Emlékeznek-e rájuk és hogyan? Milyenek vannak ma? A változásokban a helybeliek hozhattak-e döntéseket? Kifejezték-e, kinyilváníthatták-e véleményüket? Erre vonatkozóan milyen emlékeket tartanak számon, milyen tapasztalatokat őriznek az elmúlt korszakokból? Érték, érdemes úgy a kiállítás? Kerülendő? Netán teljesen neveléses?

Felismerik-e az érdekeiket? Mit gondolnak arról, hogy saját sorsuk alakulásába milyen mértékben szólhatnak bele?

Félnek?

Milyen segélyeket fizetnek ki a településen? Emberi jogom-e megkövetelni, hogy a befizetett adómból folyósított segélyt az abból élő családok a gyermekeik táplálására és iskoláztatására fordítsák? Emberi jogom-e, hogy ezt hatóság, hivatal, szakmai vagy civil szervezet útján ellenőriztessem? Vagy a szülők személyéhez kizárólag közpénzfelvételi jogok fűződnek? Emberi kötelességek nélkül?

Milyen célokat takar az elgondolás, amely az ellenőrizetlenül, az ok-cél összefüggések következetes számonkérésének mellőzésével folyósított segélyekkel zülleszt közösségeket következetesen és szándékosan?

Munkanélküliség?

Munkátlanság?

Tétlenség?

Hány éves a munkanélküli, amikor föladja, és tétlen már, s munkátlan már? Szakképzettsége van? Képes arra, hogy új szakképzettséget szerezzen? Van erre mód? A tanulás a kiútkeresés lehetőségének számít-e?

Megőrződtek-e, akár átalakulva, régi tevékenységek? Amilyen a vesszőfonás? A gyékényszövés? Eltűntek a vizek, de annyi gyékény még megterem, hogy kis népművészeti tárgyak, például gyékényszobrok készítéséhez elég legyen.

A munka, a munkahely, a munkaterep elvesztése az önazonosság, az én elvesztése? Nem mondható már, hogy ez vagyok vagy az vagyok. Hanem semmi sem vagyok.

Családi időmérlegek felállítása.

Mivel múlik el egy hétköznap? Reggel hánykor kezdődik? Vetetlen maradnak az ágyak? Mikor fejeződik be a munkanap, hol és hogyan? Mennyi a munkaidő? Mennyi időt visz el a tévé? És az is milyen műsorával? Az olvasás szokásban van-e még?

Mi az ünnep?

Ha nincs munka, ha nincsenek munkatevékenységek, akkor az ünnepek mit választanak szét és mit kötnek össze? Milyen módon jelennek meg szellemi tartalmaik? És ha ezek a tartalmak megsemmisülnek, mi lép helyükbe? Milyen vágyaik vannak az embereknek?

Istenük miben lakik?

Kiben bíznak? Kit becsülnek sokra helyben és a világban? Számon tartanak-e helyi csodát a közelmúlt időkből? Csodás eseményt a nagyvilágból? Még azért verekednek néha? És mit loznak?

Az utcában minden harmadik-negyedik ház ablaka bedeszkázva. Nincsenek betelepülők? Se hazaiak, se külföldiek, se üdülőingatlanosok? Hány lakatlan ház van összesen?

És hol vannak hiányzó lakóik? Megfojtottuk őket a nagydunyha alatt? Elindítottuk a haláltáborokba? Majd közösségként számúztuk? És csereberéltük? Aztán elmenekültek? Utána az anyjukban végeztünk velük? Ez összesen úgy nyolcmillió lélek lehet? Több is talán?

A népesedési vákuumban egy következő közösség jelenik meg, mind nagyobb tömegben. Van mit közösen elrontani újra?

*

„Elmondok mindent” – ígéri költő Nagy Imre kedves verse címében, és így folytatja:

*„Szememen pók, ajkamon tücsök,
a kezemben megfojtott patkány, –
így megyek majd az isten elé
az ítélet virradatján.”*

Pók? Tücsök? Patkány?

Üres pillepalackot hajszol a szél. A bokrok fölé röppen, lebeg, visszahull, megül az ágakon. Nem lettem sem *„kapus a mennyekben, sem pallér a pokolban”*.

Vendég vagyok.

Nézem a számlát.